

Khai mở cách nghĩ, hướng dẫn

| KIẾU THIỆN |

HKI là viết tắt tên của tổ chức quốc tế Helen Keller International, có trụ sở tại New York (Mỹ). Từ năm 2013, tổ chức này đã phối hợp với Quỹ Alstom Foundation và Viện Dinh Dưỡng quốc gia thực hiện Dự án “Cải thiện an ninh lương thực hộ gia đình và dinh dưỡng thông qua việc sản xuất thực phẩm tại gia đình” trên một địa bàn miền núi có đồng đồng bào dân tộc thiểu số sinh sống là xã Tân Lang, huyện Phù Yên, tỉnh Sơn La. Ngày 11-11, Dự án tiến hành tổng kết hoạt động 2 năm và xây dựng chương trình cho năm tiếp theo. Tạp chí Nông Thôn Mới xin giới thiệu một số cách làm và hiệu quả ban đầu của Dự án này tại xã miền núi Tân Lang.

Đại diện tổ chức HKI trao đổi với những nông dân trực tiếp tham gia Dự án tại buổi tổng kết 2 năm thực hiện Dự án tại huyện Phù Yên.

Hiện nay, tại các xã miền núi vùng cao có rất nhiều dự án có kinh phí từ nhiều nguồn: Ngân sách Nhà nước, kinh phí của các tổ chức xã hội, của doanh nghiệp, các tổ chức phi chính phủ... hoạt động với mục đích giúp bà con các dân tộc thiểu số cách thức sản xuất, cách thức tổ chức và nâng cao chất lượng cuộc sống. Nhiều dự án thành công nhưng cũng không ít dự án khi các chuyên gia, cán bộ rời đi, cuộc sống của bà con lại trở về... như cũ. Nhìn lại chuỗi hành trình từ khi dự án của HKI bắt đầu thực hiện ở Tân Lang đến nay, có thể rút ra rất nhiều bài học kinh nghiệm.

Chọn vùng khó khăn, người dân nghèo

Trước hết, việc lựa chọn địa bàn triển khai dự án của HKI đã mang hàm chứa nhiều đối tượng đa dạng có cơ hội hưởng

thụ những lợi ích mà dự án kỳ vọng mang lại, bởi xã Tân Lang là địa bàn có nhiều khó khăn của một huyện nghèo trong 63 huyện nghèo của cả nước. Xã vẫn chưa có nổi một cái chợ họp thường ngày. Tân Lang cách xa trung tâm huyện tới gần 40km, là nơi có nhiều dân tộc sinh sống: Muồng, Kinh, Dao, Thái... Các bản làng cách xa nhau tới cả chục ki-lô-mét trong điều kiện giao thông chưa phát triển; đời sống kinh tế cũng như trình độ dân trí của bà con nơi đây có nhiều hạn chế. Bà Nguyễn Thị Nga, Phó Chủ tịch UBND xã Tân Lang cho biết: Năm 2013, khi Dự án của HKI triển khai vào xã, địa bàn chúng tôi còn nhiều hạn chế lắm. Tỷ lệ hộ đói nghèo, trẻ suy dinh dưỡng... đều ở mức cao; việc chăm sóc sức khỏe sinh sản với người phụ nữ, chăm sóc trẻ em, kinh nghiệm phòng chống bệnh tật, xóa đói nghèo... thì lại rất yếu.

Như vậy, việc lựa chọn địa bàn, đối tượng thực hiện tại xã Tân Lang với chủ đích gắn với vùng khó khăn, với những người dân nghèo là Dự án HKI đã lựa chọn việc khó cho mình. Bà Phạm Kim Ngọc, Trưởng Đại diện HKI Việt Nam cho biết: Mục tiêu cuối cùng của chúng tôi là hướng tới một chế độ dinh dưỡng hợp lý cho con người, nhất là với người già, trẻ em, bà mẹ mang thai và ưu tiên thực hiện trước với những vùng quê nghèo, người dân tộc thiểu số. Tân Lang ở Phù Yên là địa bàn có những yếu tố đó. Nhưng ở những vùng quê nghèo ấy thì muốn đạt được mục tiêu dinh dưỡng hợp lý, chúng tôi lại phải bắt đầu từ vấn đề an ninh lương thực hộ, phải giúp người dân có một nhận thức đầy đủ hơn về dinh dưỡng và thực hiện những nhận thức đó trên cơ sở của mức thu nhập được tăng cao.

Sát sao từng việc, không chung chung.

Sau khi lựa chọn được địa bàn, Dự án HKI đã khẩn trương bắt tay vào thực hiện nhiệm vụ. Nhận thức rõ những khó khăn mà Dự án sẽ phải đối mặt và tháo gỡ, HKI đã vận dụng giải pháp “đồng thanh tương ứng” - đó là phối hợp chặt chẽ với các đơn vị liên quan: Sở Ngoại vụ, Sở NN&PTNT, Sở Y tế, cấp ủy, chính quyền huyện Phù Yên, xã Tân Lang và hệ thống các đơn vị chức năng trong xã, bao gồm: Đoàn Thanh niên, Hội Phụ nữ, khuyến nông, trạm y tế... Đây là những lực lượng không chỉ giúp Dự án tuyên truyền, vận động người dân mà còn là lực lượng tổ chức thực hiện những mục tiêu mà Dự án đề ra theo kế hoạch hàng năm. Chị Phạm Thị Thắm, cán bộ thú y xã Tân Lang cho biết: Chúng tôi tham gia vào Dự án HKI và được cán bộ xã ủng hộ, tạo điều kiện tham gia cùng các đoàn

cách làm

Đoàn cán bộ Dự án HKI xuống thực địa để trao đổi trực tiếp với người dân trong vùng Dự án

thể, chính quyền trong xã. Tham gia Dự án có vất vả hơn nhưng cũng giúp chúng tôi bám sát cơ sở, sát với từng hộ dân nên không chỉ giúp Dự án hoàn thành nhiệm vụ mà còn giúp tôi hoàn thành tốt hơn vai trò cán bộ thú y của mình.

Để cải thiện an ninh lương thực và dinh dưỡng hộ gia đình theo hướng bền vững ở một xã nghèo, vùng dân tộc thiểu số thì không có con đường nào khác là phải bắt tay vào phát triển kinh tế hộ gắn với nâng cao nhận thức của người dân. HKI đã triển khai đồng bộ cả khâu tuyên truyền, tập huấn và chuyển giao giống, vốn cho người dân. Ông Đinh Văn Quân, người dân tộc Mường ở bản Vường, xã Tân Lang bảo: Dự án đã chuyển giao cho

chúng tôi hàng ngàn con gà giống, mấy chục con lợn giống, hàng chục cân giống rau xanh các loại cùng nhiều men ủ phân. Đồng thời Dự án cũng tổ chức tập huấn rất kỹ về các kinh nghiệm trồng trọt, chăn nuôi, bảo vệ sức khỏe, chăm sóc phụ nữ, phụ nữ mang thai, trẻ em.... Vì có những lợi ích thiết thực như thế nên ban đầu chỉ có chừng 200 hộ dân tham gia Dự án với một số hộ điểm. Nay thì đã có gần 360 hộ dân trong xã tham gia rồi. Nhà tôi tham gia từ ngày đầu tiên và bây giờ đã gặt hái nhiều lợi ích.

Cũng theo ông Quân thì: "Việc làm của Dự án HKI cụ thể lắm, sát dân lắm chứ không chung chung, đại khái như những dự án khuyến nông mà ông đã tham gia trong mấy chục năm làm nông dân. Họ dạy chúng tôi trồng rau thì không chỉ mang giống đến mà bắt tay chúng tôi dạy từ làm đất đến đánh luống, tưới nước, bón phân, thu hoạch. Dân nghèo không có tiền mua phân hóa học thì họ hướng dẫn cách ủ phân vi sinh từ phân chuồng với rác thải, vừa có phân bón, vừa sạch nhà cửa, vườn tược, vừa đảm bảo cây rau làm ra không có hóa chất độc hại. Làm ra được cây rau thì họ lại hướng dẫn chúng tôi cách hạch toán kinh tế, tiêu thụ rau kiểu hàng hóa để tăng thu nhập và cách sử dụng rau trong bữa ăn. Tôi biết hạch

toán kinh tế trong làm ăn, biết ghi sổ theo dõi đầu tư hàng ngày với kinh tế gia đình là nhờ Dự án đấy. Những cán bộ của HKI trong 2 năm vừa qua còn thường xuyên có 1-2 cán bộ nằm lại ở xã đây để bám người dân hàng ngày. Ai yếu ở khâu nào, vướng mắc ở chỗ nào là họ giúp tháo gỡ ngay. Nhờ "cầm tay chỉ việc" như thế nên dân nghèo chúng tôi dễ nhớ kiến thức mới và biết cách làm theo. Nhưng nói thế cũng chỉ là nói lên một phần cái được mà Dự án mang lại cho người dân chúng tôi thôi. Còn nhiều cái được khác mà nhà báo phải tìm hiểu thì mới biết...".

Sự sâu sát trong cách làm việc của đội ngũ nhân viên thuộc Dự án HKI ở Tân Lang đã tạo nên những hiệu quả thiết thực. Không chỉ những hộ dân trong xã sau những chứng kiến thay đổi từ các hộ tham gia Dự án, bây giờ rất mong muốn được tham gia vào Dự án mà còn tạo ra sự khao khát được hưởng lợi từ Dự án sang các địa bàn khác trong huyện. Tại buổi Tổng kết 2 năm thực hiện dự án HKI vừa qua, ông Nguyễn Tiến Quân, Phó Chủ tịch UBND huyện Phù Yên đã bộc bạch: Chúng tôi mong muốn Dự án HKI tiếp tục được triển khai tại huyện Phù Yên và nhân rộng ra địa bàn các xã trong huyện để ngày càng có nhiều hơn nữa những hộ nghèo được hưởng lợi từ Dự án. □

Tỷ lệ trẻ suy dinh dưỡng ở bản Suối Lèo vào giữa năm 2014 là trên 40%, cao nhất xã Tân Lang, huyện Phù Yên.

Biết cách ăn, cách cho con bú rồi

| MINH NGỌC |

"Trước đây, chúng tôi có nhiều quan niệm sai lầm về hôn nhân, sinh đẻ, chăm sóc con trẻ, phụ nữ mang thai, phụ nữ sau khi sinh, dinh dưỡng... Nhưng bây giờ, nhờ có sự triển khai quyết liệt của Dự án HKI nên nhiều quan niệm lạc hậu đã được thay thế bằng những nhận thức mới" - Ông Nguyễn Văn Phúc, nông dân bản Thịnh Lang xã Tân Lang tâm sự như vậy.

Người dân bản Suối Lèo nghe cán bộ y tế bản hướng dẫn cách nấu bột đủ chất dinh dưỡng cho trẻ theo kiến thức đã được Dự án HKI tập huấn.

"Ăn cả rổ trứng một bữa lại hóa ra không tốt".

Những chuyến tham gia cùng Dự án HKI ở Tân Lang được nghe những cán bộ, người dân ở đây kể lại những câu chuyện cười ra nước mắt về những quan niệm sai lầm trong cuộc sống của bà con các dân tộc trong xã. Ông Đinh Văn Quân, 55 tuổi, dân tộc Mường ở bản Vường, xã Tân Lang bảo: Cũng do cái đói, cái nghèo làm nên sự lạc hậu nên bà con các dân tộc ở đây chậm tiếp thu những cái mới, cái hay để áp dụng vào cuộc sống. Ngay như cái chuyện bữa ăn thường ngày, có ai biết gì đâu mà nghĩ tới chuyện dinh dưỡng hợp lý. "Lúc nào có được bữa ăn ngon thì cứ phải chén cho đầy bụng rồi có khi cả tuần, cả tháng chỉ ăn rau, ăn măng là chuyện thường. Dân nghèo thì chỉ có thịt khi săn được con thú hay dịp lễ tết hoặc trong xóm tháo ao bắt cá... Những lúc thế là ăn thả cửa. Như tôi hồi trẻ đánh một bữa hết cả ổ trứng gà luộc tới gần chục quả hay làm một bữa tới hơn nửa cân thịt mà vẫn thòm thèm...". Nhưng khi nghe cán bộ nói thì mới biết ăn như thế là phản tác dụng. Cán bộ bảo thức ăn vào

bụng con người cũng như bơm một lượng không khí vào cái sǎm xe đạp, xe máy. Nếu bơm quá thì cái sǎm ấy sẽ không chịu nổi. Nghĩ lại những lần ăn quá no, thấy cán bộ nói đúng quá. Rồi lại thấy cán bộ bảo tỷ lệ các thức ăn trong một bữa giống như một món ăn có nhiều gia vị. Nếu mình cho nhiều muối quá thì mặn nhưng thiếu muối thì nhạt, nếu không có hành, không có rau thơm thì món ăn mất ngon. ngọt như mỳ chính trong một món ăn cũng cần vừa phải, quá tay là không ăn nổi..." Cứ nói cụ thể như thế, chúng tôi hiểu ngay. Bây giờ thì cả nhà tôi đều biết là một tuần mình chỉ nên ăn tới mấy quả trứng là vừa, ăn bao nhiêu thịt là đủ..." - ông Quân bảo vậy.

Gái đẻ không còn kiêng khem thịt cá.

Bà Đặng Thị Nái hơn 90 tuổi, dân tộc Dao ở bản Suối Lèo, xã Tân Lang bảo: Ngày trước thì phụ nữ mới sinh con không được ăn thịt cá đâu. Người ta bảo gái mới sinh con mà ăn thịt, cá thì dễ mắc bệnh nên chỉ ăn rau là chính. Nhiều lúc thèm ăn thịt cá lắm nhưng người lớn

không cho. Khi mới sinh con ra, cái sữa đầu ấy chua chua, bị coi như là đă thiu thì phải vắt bỏ đi rồi mới dám cho con bú. Phụ nữ sinh con chỉ nghỉ ít ngày là đi nương, đi ruộng, con cái để lại cho người già, trẻ em ở nhà trông nom. Thế là mẹ đi làm nương thì đau ngực vì tức sữa, con nhỏ ở nhà thì đói khát phải ăn bột sớm, ăn cơm nhá thay sữa. Người già lại bảo ăn bột, ăn cơm nhá sớm thì trẻ mau cứng xương. Vì thế trẻ con ở đây đứa nào cũng còi cọc, teo tóp, không lớn được.

Bà Nguyễn Thị Nga, Phó Chủ tịch UBND xã Tân Lang gật đầu khẳng định: Khi Dự án HKI mới vào đây, từ thực tiễn triển khai Dự án, họ biết có những phụ nữ sinh con mới được ít ngày nhưng đã phải bỏ con lại nhà để đi nương tới tối mới về. Các cán bộ Dự án đã phối hợp với xã để can thiệp kịp thời và tổ chức những buổi tập huấn, tư vấn truyền thông về dinh dưỡng và sức khỏe sinh sản, chăm sóc trẻ nhỏ... Ngay như bây giờ, trong một số hợp phần, Dự án cũng ưu tiên cho các đối tượng tham gia là những gia đình có phụ nữ mới sinh con, gia đình có trẻ em dưới 2-3 tuổi. Nhờ thế nên ý thức của bà con đã thay đổi rất nhiều. Không chỉ những bà mẹ biết đòi hỏi quyền lợi cho mình, cho con mình mà ngay cả những người già, các ông chồng cũng đã thay đổi hẳn cách nghĩ, cách làm để tạo điều kiện cho phụ nữ, trẻ nhỏ phát triển tốt hơn.

Ông Nguyễn Văn Phúc gần 80 tuổi, nông dân bản Thịnh Lang thì bảo: Chỉ mấy năm trước đây, nhà nào có con gái nhớn nhác, có người đến đặt vấn đề dạm hỏi là mừng, là vui vì con gái mình có giá chứ ít nghĩ sâu xa. Nhưng bây giờ, ngay cả với người Dao - một dân tộc có tỷ lệ tảo hôn cao ở xã này cũng đã nghĩ khác. Người ta phải xem tuổi con mình đã đủ lớn so với qui định chưa. Nhiều nhà còn biết kiểm tra và bổ sung cho con những kỹ năng làm vợ, làm mẹ, làm chủ gia đình trước khi dựng vợ, gả chồng cho con đấy. □

Những nông sản do nông dân Tân Lang làm ra từ sự hỗ trợ của Dự án được trưng bày tại buổi Tổng kết.

An ninh-dinh dưỡng từ tự sản, tự tiêu

| Bài, ảnh: DƯƠNG LOAN |

Để thực hiện mục tiêu cải thiện chế độ dinh dưỡng cho người dân ở 12 bản trong xã Tân Lang, Dự án HKI có cách nhìn rất thực tế và chọn giải pháp phù hợp: Hướng dẫn người dân tự sản xuất để trước tiên bảo đảm an ninh lương thực cho gia đình và trong an ninh lương thực ấy có cả chế độ dinh dưỡng được tạo nên ở ngay tại từng gia đình.

Tân Lang vốn nghèo, nghèo đến mức xã vẫn chưa có nổi một cái chợ họp thường ngày nên tính giao lưu hàng hóa ở đây kém phát triển. Thị trường hàng hóa chậm phát triển thì đương nhiên là sản xuất hàng hóa sẽ yếu và mục tiêu cải thiện dinh dưỡng hộ gia đình của Dự án sẽ bị cản trở. Để tháo gỡ khó khăn này, HKI đã chọn giải pháp đồng bộ: Gắn an ninh lương thực với sản xuất hàng hóa từ thực phẩm.

Một mặt, HKI hướng dẫn người dân những biện pháp canh tác ngô, lúa đạt năng suất cao, hiệu quả kinh tế lớn hơn. Mặt khác Dự án cũng hỗ trợ nông dân xây dựng nguồn thực phẩm phù hợp với tính tự sản tự tiêu của địa bàn. Ông Lê Duy Đông, nguyên Bí thư Đảng ủy xã Tân Lang tâm sự: Cùng một mục tiêu cải thiện dinh dưỡng hộ gia đình để nâng cao chất lượng nguồn nhân lực nhưng Dự án HKI có cách làm tổng thể, quyết liệt, hiệu quả hơn hẳn những Dự án khác. Dự án từng

bước làm thay đổi nhận thức gắn với đổi thay nếp nghĩ, cách làm; liên kết giữa tư duy kinh tế và tư duy xã hội. Họ vừa đầu tư, vừa hướng dẫn người dân những cách làm ăn hay nhưng luôn gắn với bảo vệ môi trường và đảm bảo tính bền vững của những giải pháp ấy. Như khi họ hướng dẫn dân trồng rau xanh để đưa vào bữa ăn, họ biết chúng tôi ở đây nếu trồng nhiều thì không thể thành hàng hóa nên hướng dẫn và hỗ trợ chúng tôi trồng nhiều loại rau trên một thửa vườn như: Đu đủ, cải canh, cải bẹ, cải bắp, su hào, đậu Cove, xà lách, cà chua... Như vậy, dù không bán được nhiều ra thị trường nhưng các hộ dân sẽ có đủ rau xanh sạch để cải thiện bữa ăn gia đình mà không gây nên sự nhảm chán thức ăn.

Không chỉ cải thiện dinh dưỡng hộ gia đình một cách chung chung, HKI đã tạo nên những mũi nhọn tập trung đầu tư cho nguồn nhân lực ở 2 đối tượng chính: Phụ nữ và trẻ nhỏ. Chị Đinh Thị Thường, nông dân bản Mỏ bảo: Các gia đình có

phụ nữ mang thai, phụ nữ nuôi con nhỏ, các cháu bé dưới 5 tuổi, đặc biệt là từ 2 tuổi trở xuống được Dự án rất quan tâm. Ngoài việc Dự án hỗ trợ phát triển kinh tế gia đình, Dự án còn tổ chức khám, cấp phát thuốc chữa bệnh, siêu âm thai, tư vấn chăm sóc sức khỏe sinh sản, khám mắt cho các cháu.

Còn anh Hà Đức Lên, nông dân bản Mỏ thì thật thà bảo: Dân bản ở đây ngày trước không biết chiều, tạo điều kiện cho phụ nữ đâu. Nhưng từ ngày tham gia vào Dự án HKI, nhiều ông chồng đã biết nấu bột, chăm con, giặt giũ giúp vợ... Những hộ trong nhóm Dự án chúng tôi được cán bộ Dự án hướng dẫn những cách chế biến bữa ăn gia đình, chế biến bữa ăn cho con nhỏ, chăm sóc vợ khi mang thai... Các anh đã thấy ở những hội thi nấu ăn cho trẻ nhỏ do Dự án tổ chức có nhiều đàn ông tham gia và được giải đấu. Các ông bố ở Tân Lang bây giờ cũng có cách nghĩ, cách sống khác với trước đây rồi. □

Ám áp vùng cao

| Bài, ảnh: NGỌC MINH |

Mỗi lần về huyện Phù Yên tham dự các buổi tập huấn, ngày hội sức khỏe, sơ kết, tổng kết công tác của Dự án HKI, tôi đều cảm nhận được những ấn tượng tốt đẹp của cán bộ, người dân trên địa bàn với đoàn công tác của Dự án.

Lý giải về những tình cảm mà người dân nơi đây dành cho đoàn công tác, ông Nguyễn Văn Phúc ở bản Thịnh Lang, xã Tân Lang bảo: Dân nghèo vùng cao vốn đã hiếu khách, mà đây lại là đoàn công tác mang cái lợi về cho bản mình, xã mình, nhà mình nên ai cũng quý mến. Thêm vào đó, những cán bộ (người dân xã Tân Lang đều gọi các thành viên của Dự án là cán bộ - PV) của đoàn Dự án này có sự gắn bó rất thân thiết với người dân. Khi Dự án mới triển khai, nhiều bản làng ở Tân Lang này đường xá không thuận lợi nhưng dù là đang mùa mưa thì đoàn công tác vẫn chấp nhận lội bùn nước đến với dân. Trong đoàn công tác của họ có những người cũng cao tuổi, nhiều người là phụ nữ, vậy mà đã đến với dân là họ ra tận vườn, tận ruộng, không ngại khó, ngại bẩn. Dân bản nhìn thấy ông Tây, bà Tây đi giày đèn bóng nhoáng từ trên ô tô bước xuống nhưng dám lội bùn

ra ruộng nói chuyện với dân thì ai mà chả nể, chả phục. Đó là chưa kể nhiều cán bộ trong đoàn như bà Ngọc - Trưởng Đại diện HKI hay bà Hương, cán bộ Dự án khi đến với những hộ nghèo còn hay cho quà, cho tiền và mua nông sản giúp nông dân. Gần 80 tuổi rồi nhưng tôi chưa thấy những đoàn công tác nào gần dân như thế.

Chuyến công tác cùng đoàn Dự án HKI về huyện Phù Yên lần này có nhiều khách nước ngoài tham dự, nhưng tôi đặc biệt chú ý tới một phụ nữ cũng đã khá cao tuổi nhưng chị không hề bỏ sót một điểm đến nào trong chuyến công tác. Điều đáng nói là chị đang bị đau ở chân, phải bó bột và dùng 2 nạng để đỡ khi di chuyển. Nhưng ngay cả khi chúng tôi đến thăm hộ bà Hà Thị Dên ở bản Mỏ nằm chon von trên sườn núi với lối lên rất dốc, nhiều chỗ lởm chởm đá sỏi nhưng chị vẫn cương quyết bám đoàn để "thấy rõ điều kiện người dân

cũng như hiệu quả Dự án". Chị là Kathy Spahn, Giám đốc Điều hành Toàn cầu HKI.

Sự cương quyết của chị làm tôi nhớ tới lời tâm sự của chàng thanh niên Bàn Văn Đôn, người dân tộc Dao, nhân viên y tế bản Suối Lèo: Những cán bộ làm Dự án HKI này không chỉ giỏi mà còn bám sát cơ sở như một nông dân thực thụ. Dù đang ăn mặc sang trọng nhưng họ dám bế trẻ con, dám vào tận chuồng gà, chuồng lợn, ra bãi ủ phân để kiểm tra thực tế... nên người dân quý cán bộ Dự án như người của bản mình.

Chúng tôi rời bản Mỏ khi những tia nắng chiều đang lẩn dần sau dãy núi cao. Nhìn qua lớp kính ô tô, tôi thấy hàng chục cánh tay người dân bản Mỏ đang ngồi bên đường vẫy chào đoàn công tác, chợt cảm thấy ấm lòng, có cái gì gắn bó, thân thương như người một nhà. Đó chính là thành công chiết sâu của Dự án HKI ở xã Tân Lang. □

Giám đốc Kathy Spahn (người chống nạng) cùng đoàn Dự án đến thăm từng hộ dân.